

Nieuwe ronde nieuwe kansen

Emancipatiebeleid van de Rijksoverheid

Het kabinet Balkenende IV presenteerde in 2007 de Emancipatienota 2008-2011: Meer kansen voor vrouwen. Het uitgangspunt is dat er weliswaar al veel bereikt is, maar dat er ook nog veel gedaan moet worden. Nu er een nieuw kabinet aan het werk is gegaan, is het tijd om de balans op te maken. Wat waren de plannen, in hoeverre zijn deze waargemaakt en vooral: welke kansen liggen er nog voor het nieuwe kabinet?

De Emancipatienota 2008-2011 opent met de constatering dat de emancipatie van vrouwen een impuls nodig heeft. Minister Plasterk ziet vooral mogelijkheden op het gebied van de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt, de emancipatie van vrouwen uit etnische minderheden, (seksueel) geweld tegen vrouwen en de positie van vrouwen wereldwijd. In dit artikel ga ik in op de visie van het kabinet op de drie eerstgenoemde thema's en bekijk ik welke kansen het kabinet nog heeft laten liggen.

Arbeidsmarkt

Kort gezegd wil het kabinet dat "meer vrouwen meer uren gaan werken". Nederlandse vrouwen hebben relatief vaak een betaalde baan, maar zij werken weinig uren. 84% van de Nederlandse vrouwen gaf in de *Emancipatiemonitor 2006* aan, dat zij onder bepaalde voorwaarden best meer uren wilde maken. Deze voorwaarden betroffen de financiële beloning, de mogelijkheid werk en zorg te combineren, en de garantie dat thuis alles geregeld is.

De Emancipatienota formuleert drie doelstellingen om hieraan te voldoen: "werk moet lonen, combinatie van arbeid en zorg verbeteren, beter verdelen". Met "werk moet

lonen" bedoelt het kabinet dat het aantrekkelijker moet worden om als partners beide veel uren te werken. Dat wil de overheid bereiken via fiscale maatregelen, door het verbeteren van de markt voor persoonlijke dienstverlening (zodat het werk thuis goedkoop uitbesteed kan worden) en door het stimuleren van zelfstandig ondernemerschap van vrouwen via maatregelen als microkredieten en vrouwennetwerken.

De tweede doelstelling van het kabinet om werkende vrouwen tegemoet te komen, is het creëren van goede mogelijkheden om arbeid en zorg te combineren. De Emancipatienota bevat verschillende actiepunten om dit mogelijk te maken, zoals het instellen van een Taskforce om draagvlak te creëren voor flexibele werktijden, uitbreiding van het ouderschapsverlof, het verbeteren van de kinderopvang en het beter faciliteren van mantelzorgers.

De derde doelstelling is "beter verdelen". Hiermee verwijst het kabinet naar het lage aantal vrouwen in leidinggevende functies, naar de horizontale beroepscheiding en naar beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen. Voorgenomen maatregelen om hier iets aan te doen zijn bijvoorbeeld het aanbieden van beurzen aan getalenteerde vrouwelijke wetenschappers, het bijhouden van de *Glazen Plafond Index* en het bevorderen van de deskundigheid bij docenten en schoolleiders over de beroeps- en opleidingskeuzes van meisjes en jongens.

Etnische minderheden

De positie van vrouwen uit etnische minderheidsgroepen is in de afgelopen jaren een belangrijk aandachtspunt geworden binnen het emancipatiebeleid. Daarbij ligt de focus op de groep vrouwen die niet actief deelneemt aan de samenleving. Zij beheersen de Nederlandse taal slecht, hebben een opleidingsachterstand ten opzichte van allochtone mannen en autochtonen, en hebben geen contacten met mensen buiten de eigen groep. Ook de jongere generatie allochtone vrouwen heeft nog altijd een onderwijsachterstand op autochtonen, hoewel zij voorlopen op hun mannelijke, allochtone generatiegenoten.

Opvallend is dat het kabinet ook nu vooral

ingaat op onderwijs en arbeidsparticipatie.

De nota beschrijft verschillende maatregelen om de arbeidsparticipatie van vrouwen uit etnische minderheidsgroepen te verhogen, waarbij het overigens vaak om vrijwilligerswerk gaat. Zo wil de overheid het project *Duizend en één Kracht* uitbreiden, dat allochtone vrouwen naar betaald of onbetaald werk begeleidt.

Een enkele pagina wordt nog besteed aan plannen om de zelfredzaamheid en persoonlijke ontwikkeling van allochtone vrouwen te bevorderen. De maatregelen die het kabinet wil nemen om dit te bereiken zijn het inzetten van rolmodellen in de functie van maatje of coach, en een project voor intercultureel contact op lokaal niveau, dat moet zorgen voor een dialoog over taboe-onderwerpen als huiselijk geweld en man/vrouw-verhoudingen.

Tot slot beschrijft de Emancipatienota dat ook allochtone mannen betrokken moeten worden bij de plannen: "[...]Tegelijkertijd is ook duidelijk dat de emancipatie van vrouwen belemmerd wordt door traditionele opvattingen van mannen. [...] Om de emancipatie van vrouwen uit etnische minderheden niet in gevaar te brengen vindt het kabinet het belangrijk dat ook jongens en mannen uit etnische minderheden zich emanciperen."

Geweld

De veiligheid van vrouwen laat nog zeer te wensen over. De Emancipatienota beschrijft dan ook maatregelen om dit te verbeteren. Wat betreft het voorkómen en bestrijden van huiselijk geweld kondigt de nota een accent aan op preventie en op de aanpak van plegers. Aangekondigde maatregelen zijn bijvoorbeeld het instellen van een huisverbod voor plegers en een investering in preventieprogramma's.

Een tweede aandachtspunt is de verbetering van de informatievoorziening aan prostituees. Met de opheffing van het bordeelverbod in 2000 is de positie van prostituees niet verbeterd. Volgens de Emancipatienota zouden zij beter voor zichzelf op kunnen komen als zij hun (rechts)positie beter zouden kennen. Het kabinet stelt daarom voor onderzoek te doen naar mogelijkheden om de informatievoorziening aan prostituees te verbeteren. Om eergerelateerd geweld te bestrijden is in 2006 een vijfjarig, interdepartementaal programma opgezet, dat verschillende concrete maatregelen omvat.

Minderhedenorganisaties worden gesteund om de problematiek binnen hun gemeenschappen bespreekbaar te maken. Er worden opvangplaatsen gecreëerd en methodieken ontwikkeld om effectieve hulp te kunnen bieden, en elk politiekorps moet een coördi-

nator eergerelateerd geweld hebben, die adequaat kan interveniëren.

Veel aandacht besteedt de Emancipatienota tot slot aan seksuele en relationele vorming en weerbaarheid. De toenemende seksualisering van de samenleving lijkt immers niet (alleen) tot meer vrijheid te leiden, maar (ook) tot ruwere seksuele omgangsvormen. Hierdoor komt de lichamelijke integriteit en veiligheid van met name meisjes in gevaar. De overheid vindt het belangrijk dat jongeren kritisch leren omgaan met geseksualiseerde culturele boodschappen en weerbaar worden tegen seksueel geweld. Het kabinet kondigt aan te gaan onderzoeken wat nodig is om dit te bereiken.

Missende mannen

Al snel na het verschijnen van de Emancipatienota kwam er kritiek op het ontbreken van een visie op de rol van autochtone mannen. Terwijl allochtone mannen wél expliciet worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid, krijgen autochtone mannen vrijstelling: "De doelstelling ten aanzien van het aandeel van mannen in de zorgtaken past niet in de visie van dit kabinet. Dit kabinet wil sturen op een betere combineerbaarheid van arbeid en zorg voor vrouwen én mannen, niet op een herverdeling van de zorgtaken tussen vrouwen en mannen thuis." Verschillende organisaties tekenden hier protest tegen aan.

Ook de PvdA Kamerfractie pakte het thema op en presenteerde in november 2007 het

Plan van de Man: tien maatregelen voor de emancipatie van mannen, vooral gericht op de thema's betaalde arbeid en zorg. De PvdA fractie stelt onder andere voor om het vaderschapsverlof te verlengen. "Hierdoor ontstaat een meer gelijkwaardige band tussen beide ouders en hun kind. Daar zullen ze alle drie de vruchten van plukken." Deeltijd werken zou voor mannen veel 'normaler' moeten worden en de overheid zou moeten investeren in een meer ontspannen arbeidscultuur, waarin je niet voor je veertigste hoeft te 'pieken'.

Verder zou het kabinet moeten inzetten op positieve mannelijke rolmodellen: "bekende mannen die worden gevraagd op tal van plaatsen uit te dragen dat het leuk is om als man een compleet leven te leiden. Mannen die naast werk ook tijd en aandacht hebben voor kinderen, familie of vrijwilligerswerk." Het wijst ook op het belang van seksuele vorming voor jongens, hoewel dit in de Emancipatienota al werd bevestigd. Tot slot zou de overheid zich volgens het *Plan van de Man* sterk moeten maken voor de stijging van het aantal mannen in typisch 'vrouwelijke' werkzaamheden, zoals 'vrouwenberoepen' en de mantelzorg.

Successen

Anno 2010 zijn verschillende van de voorgestelde maatregelen inderdaad uitgevoerd. Een aantal voorbeelden. Het *Plan van de Man* werd in grote lijnen overgenomen door minister Plasterk, met als resultaat onder andere de uitreiking van de *Moderne Man Prijs* in 2009. Aan de prijs is een website verbonden (www.modernemanprijs.nl), met aansprekende voorbeelden van mannen die vaderschap met werk combineren en organisaties die dat mogelijk maken. De Taskforce Deeltijd Plus, die de overheid in het kader van de Emancipatienota instelde, liet het onderzoek *Deeltijd (g)een probleem*¹ uitvoeren. Het onderzoek biedt diverse aanknopingspunten om de arbeidsduur van vrouwen uit te breiden.

Ook binnen het bedrijfsleven ontstaan initiatieven die flexibel werken mogelijk maken. Verzekeraar UVIT in Arnhem is een van de

Een meer ontspannen arbeidscultuur, waarin je niet voor je veertigste hoeft te 'pieken'

werkgevers die in 2009 'het Nieuwe Werken' invoerde, waarbij werknemers hun werktijd en -plaats helemaal zelf bepalen. Scholen voeren pilots uit met flexibele lesdagen. Zo is *De School* in Zandvoort van 8 tot 18 uur open - vijftig weken per jaar - en mogen leerlingen en leerkrachten zelf hun vakanties bepalen. In augustus 2010 startten de eerste basisscholen met het 'sterrenschoolconcept': ruimere openingstijden, een aanbod van warme maaltijden en opvang voor 0 tot 4-jarigen. Sinds het verschijnen van de Emancipatienota zijn twee grote onderzoeken uitgevoerd naar de invloed van de seksualisering van onze maatschappij op jongeren. Dankzij deze onderzoeken is meer inzicht ontstaan in de samenhang tussen media en seksueel gedrag van jongeren. We weten beter welke jongeren extra risico's lopen en er is in 2008 zelfs een Expertisecentrum Mediawijsheid opgericht, dat informatie aanbiedt om kritisch te

leren omgaan met mediaboodschappen (www.mediawijzer.net).

Op 1 januari 2009 werd de wet tijdelijk huisverbod van kracht, die het mogelijk maakt om plegers van huiselijk geweld tijdelijk uit huis te plaatsen. De maatregel biedt in een noodsituatie de mogelijkheid tot een 'afkoeulingsperiode', waarbinnen de nodige hulpverlening op gang kan komen. Een bijkomend effect van de wet is een toegenomen aandacht voor huiselijk geweld bij hulpverleningsinstellingen.

Gemiste kansen

Aan de andere kant liggen er ook nog veel kansen. Een goed overzicht wordt geboden door het CEDAW-comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen. Dit orgaan controleert of landen zich houden aan het VN-Vrouwenverdrag. Op 5 februari 2010 bracht het Comité haar oordeel uit over de situatie van vrouwen in Nederland.² Een van de genoemde verbeterpunten is de genderneutrale formulering van het beleid over huiselijk geweld: "De genderneutrale benadering gaat in tegen het feit dat dergelijk geweld een manifestatie is van discriminatie van vrouwen."

Verder is de opvang van slachtoffers van mensenhandel en vrouwelijke asielzoekers onder de maat en zijn prostituees niet gebaat bij de nieuwe prostitutiewet, waarvan verplichte registratie een onderdeel is. De benadering van allochtone vrouwen (en mannen) is schok-

Voetnoten

- 1 Saskia Keuzenkamp (red.), *Deeltijd (g)een probleem: Mogelijkheden om de arbeidsduur van vrouwen met kleine deeltijd baan te vergroten*. DEN HAAG (SCP) 2009.
- 2 http://www.aimforhumanrights.nl/fileadmin/user_upload/pdf/Slotcommentaar_UN_CEDAW_vertaling_NL_2010.DOC

Nieuwe ronde nieuwe kansen

kend, vindt het Comité: "Het Comité is onverminderd bezorgd over de hardnekkige gendergerelateerde stereotypen ten aanzien van zowel vrouwelijke als mannelijke immigranten en migranten, die worden afgeschilderd als achterlijk."

Andere punten van zorg betreffen de bijzonder lage snelheid waarmee de Nederlandse overheid opereert, bijvoorbeeld als het gaat om de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt: "Het Comité spreekt zijn zorg uit over het feit dat te weinig vooruitgang wordt geboekt met de bestrijding van de structurele ongelijkheid en ernstige nadelen die vrouwen blijven ondervinden op de arbeidsmarkt." De constatering valt samen met het feit dat niet alle voorgestelde maatregelen uit de Emancipatienota zijn uitgevoerd. Hoewel het ouderschapsverlof is verdubbeld, bedraagt het vaderschapsverlof bijvoorbeeld nog altijd slechts twee dagen. Daarnaast wordt er stevig bezuinigd op kinderopvang. Het Comité wijst verder op de blijvende segregatie in het onderwijs: "Ondanks de maatregelen [...] ziet het Comité een hardnekkige segregatie in het onderwijs [...] en stereotype onderwijskeuzes. Het Comité is bezorgd [...] dat er een streefcijfer voor vrouwelijke hoogleraren is geformuleerd dat beduidend onder de Europese norm van 25 procent ligt, hoewel er geen tekort is aan gekwalificeerde en geschikte vrouwelijke kandidaten". Ook de politieke vertegenwoordiging van vrouwen blijft achter."

Stereotype genderopvattingen zijn anno 2010 nog nauwelijks veranderd, en het CEDAW geeft aan dat de Nederlandse overheid maar weinig doet om dit aan te pakken. Inderdaad duiken met grote regelmaat stereotype beelden op die de huidige rolpatronen bevestigen. We hoeven maar te denken aan de truttige reclames van Honig of Vanish om te weten dat "de zorgende man" voorlopig nog niet is ingeburgerd. Of aan de zorgelijke reacties op het bericht dat de overheid steeds "vrouwelijker" wordt, aangezien inmiddels 51% van de rijksambtenaren vrouw is, om te zien hoezeer we nog moeten wennen aan de toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen.

Het CEDAW-comité wijst tot slot op het gebrek aan betrokkenheid van mannen bij emancipatie. Inderdaad valt hier nog op veel gebieden winst te behalen, zelfs al hebben we het *Plan van de Man*. Wat zou de sportwereld bijvoorbeeld een fijne wereld worden

als (mannelijke) prominenten en verslaggevers sportende vrouwen serieus zouden nemen. Een politieke aardverschuiving zou mogelijk worden als mannelijke politici zich in zouden zetten voor een vrouwelijke minister-president. Gedwongen prostitutie zou nauwelijks meer mogelijk zijn als klanten hun verantwoordelijkheid zouden nemen. Anticonceptie zou nooit meer hetzelfde zijn als er voor mannen meer opties waren- en deze ook echt gepromoot zouden worden. En dit alles heeft voordelen voor iedereen.

Nieuwe ronde

In oktober 2010 is een nieuw kabinet agetreden. Zoals hierboven beschreven liggen de kansen op het gebied van emancipatie voor het oprapen. Het zou goed zijn als een nieuw kabinet een stevige, daadkrachtige visie op emancipatie neerzet, waarin ook mannen nadrukkelijk een rol krijgen. Niet alleen in de emancipatie van vrouwen, maar ook in hun eigen emancipatie. Zodat vrouwen en mannen in alle vrijheid hun keuzes kunnen maken. Nieuwe ronde, nieuwe kansen! ●

Marijke Naezer is beleidsmedewerker bij de Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling. Daarnaast houdt ze zich als freelancer bezig met het schrijven van artikelen, het doen van onderzoek en het geven van lezingen op het gebied van gender en diversiteit.

Wat doet Elan?

Bij de doelstellingen van het emancipatiebeleid sluit een aantal concrete activiteiten van Elan aan:

- Voorlichting en ondersteuning voor allochtone ondernemers en voor allochtone vrouwen die een eigen bedrijf willen starten (in opdracht van de gemeente Arnhem).
- Advies over de ondersteuning van mantelzorgers met aandacht voor de seksespecifieke en interculturele aspecten.
- De methodiek van empowerment wordt veelzijdig ingezet; door pilots ten behoeve van methodiekontwikkeling en door training van beroepskrachten.
- Elan is lid van de regiegroep eergerelateerd geweld van de gemeente Arnhem.
- De Kennistafel huiselijk geweld van 22 november 2010 had als thema Huiselijk geweld en gender, waarbij ook de sekseneutrale benadering van het overheidsbeleid een gespreksonderwerp was.
- Een voorbeeld van een veelzijdig project gericht op mannenemancipatie is *Het roer in handen*. Uit een doelgroepenconsultatie onder Turkse, Afghaanse en Marokkaanse mannen bleek dat deze mannen graag wilden werken aan hun emancipatieproces: "Zij willen een goede relatie houden met hun kinderen en vrouw, beseffen dat zij daarvoor mee moeten bewegen met de veranderingen die op hun afkomen en dat hier winst te behalen valt." Elan heeft daarom subsidie aangevraagd om een overdraagbare methodiek te ontwikkelen gericht op de emancipatie en empowerment van allochtone mannen.